

Van 't jaar 1294 –1316 -



Een nieuwe abt 1294-1297 : Eustache Gomer

Jaar 1297 - Sint Obrecht, patroon van de bakkers

En er werden dus twee nieuwe kerken gebouwd, de O.L. Vrouwkerk en de Sint Janskerk.

In de Sint Janskerk kwam al vlug *Sint Obrecht of Sint Aubert*, de patroonheilige van de bakkers, wonen. We vonden in de mappen van Oscar



Fiers over de 'Gilden' het volgende interessante krantenartikel:

De bakkersgilde of Gilde van St-Obrecht (St-Aubert), alzoo genaamd naar heur paroon, schijnt in de St. –Janskerk ter stede reeds bestaan te hebben in **1296**.

Inderdaad in een perkamenten handboek dat de eigendommen en verplichtingen der Gilde vermeldde, en in het kerkarchief vroeger bewaard werd, stond eene gifte aangeduid, door zekeren **Willem de Vaex**, gedaan en bedragende honderd dertig roeden lands en eene somme gelds te betalen telken jare op Bamise en Half maarte. Het stuk was gedagteekend uit 't jaar 1296, acht dagen in 't ingane van April'.

Het reeds besproken handboek der Gilde droeg als hoofding: 'Diesen bouck behoort toe der gheilde van Sint Obrecht, Sinte Jans te Poperinge, ende was ghemaect in 't jaer ons

Heeren duust vijfhondert ende vier en twintich den 7n dach in Maerte’.

Op dit oogenblik waren Frans Werren deken, Wallin de Conynck, Willem de Reckenmaeckere, Louwyck Kieken en Ghelyten Staessen beleeders der voorzeide gilde. Ook in het ‘Recueil des chartes dur Prieuré de St-Bertin à Poperinghe’ staat een oorkonde van 21 Maart 1457 waarin vijf personen vermeld worden als ’t bestuur hebbende de St-Obrechtsbilde.

Bij ons werd deze heilige dus Obrecht genoemd, op andere plaatsen werd hij bij verschillende varianten van deze naam genoemd, waarbij we onder andere Audobertus, of Adelbertus, of Albert vinden, maar ook Oudenhart of Oubert en zelfs met als roepnaam: Ober!

Zijn feest wordt gevierd op de 13^{de} december.

De bekende Leuvense hoogleraar Joannes Molanus leert ons, in zijn *Natales Sanctorum Belgii* van 1595, dat zijn feestdag op 13 december valt en dat men te Kamerijk op 24 januari de elevatio en op 5 juli de translatie van zijn relieken vierde. Hij geeft als informatiebron voor zijn ‘Leven van St. Autbertus, ex litteris Cameracensium’ aan.

St. Obrecht werd gewijd op de 21^{ste} maart 633 en was van ongeveer 645 tot 668/674 bisschop van de verenigde bisdommen Kamerijk en Atrecht. Hij was daarmee de zevende bisschop van Kamerijk- Atrecht, na onder meer St. Vaast, wiens relieken hij ook zou hebben overgebracht.

Samen met St. Eligius zou hij deze plechtigheid hebben voorgezeten tussen 645-652.

Samen met St. Eligius ondertekende hij een oorkonde op 26 aug. 660.

Daarnaast kennen we nog enkele oorkonden waaronder zijn naam staat uit de periode tussen de jaren 663-667.

Obrecht had als bisschop de gewoonte om dikwijls broodbedeling voor de armen te organiseren, niet zo verwonderlijk als we de legende voor waar mogen aannemen, dat hij eerst bakker is geweest.

Maar ’t was een wat rare warme bakker.

Hij bakte zijn broodjes en bracht ze rond met zijn ezelin, een braaf beest dat hij Marie genoemd had. Zijn Marie bracht die het graan naar de molen en vandaar het meel terug naar huis.

En Obrecht was ooit zo erg in zijn gebed verzonken, dat zijn ezelin alleen naar de molen trok en aldaar aangekomen, zei ze aan de molenaar:

“He molenaar! Ik ben hier om het meel te halen voor mijn meester, neem het geld maar uit mijn buidel.”

De molenaar aaide de ezelskop, laadde het meel op haar rug en haalde dan het geld uit de buidel die rond de nek van de ezelin hing. Hij sloeg nog eens liefdevol op haar kont, en vroeg haar dan:

“Alles goed zo?”

“I ja!” riep zij.

Sint-Obrecht bleef in zijn gebed verzonken zitten en zo kwam het dat men in zijn vita schreef: Ende die selve ezelin plach dat broot in die stad te dragen, in enen korf op sinen rugge.

Ende aan sijn hals hinc een beurse.

So wie broot uut den korf nam, die dede so veel gelts weder in der beursen.

Ende dese ezelin diende den eerbaren backer”.

Dit liedje was te schoon en lang te blijven duren.

De mensen begonnen wel het brood uit de korf te nemen, maar ‘vergeten’ geld in haar buidel te steken. En zo kwam het dat onze heilige in de buidel op een dag niets meer vond, alleen een paar blikken knopen.

Sint Obrecht was het beu en hij besliste om voor dit ondankbaar en oneerlijk volk niet meer te bakken. En zo stond er in zijn vita:

“ Ende hy stac siin pael (d.i. zijn bakkers schieter) in die aerde. Ende die dorre pael ging recht bloeyen. Tot enen teyken, dat Obrecht soude groeyen ende bloeyen in den dienst Gods”

Obrecht had de boodschap begrepen en hij ging in een klooster, deed penitentie; werd priester gewijd, en tenslotte door priesters en volk van Kamerijk tot hun bisschop gekozen.

Toen was er nog democratie in de kerk.

Hij had een vruchtbaar leven als bisschop, kortom zijn broodje was gebakken. Geen wonder dus dat we dan ook in vele steden der Zuidelijke Nederlanden de H. Obrecht als patroon van de bakkers vinden vermeld.

En dat niet alleen te Leuven of te Hasselt, maar ook te St. Omaars en natuurlijk ook te Poperinge.



De bakkersbond had ten zijnen dienste een autaar en een kapelaan der St. Jans kerk.

Zoo werd den **16^{de} maart 1511** een overeenkomst gesloten tussen de kerkmeesters van St. Jan en de deken der vindere der St.

Obrechtsgilde, waardoor deze laatsten het recht behielden dat ze reeds bezaten, een kapelaan aan te stellen om de gilde te dienen.

Deze kapelaan zou hebben, gebruiken en ontvangen, ‘de

vervallen obyten, salus ende andere rechten van de kercke ende zulke perminencien ende vrijheit’ als vroeger.

Het belang en de rijkdom der bakkersgilde blijkt onder ander hieruit, dat ze een huis te beschikking stelde van haar kapelaan en dat de St. Janskerk bijna al haar goederen aan de St. – Obrechtsgilde te danken had.

We weten dat den 2^{de} in Wedemaand (juni) **1563** honderden huizen te Poperinge afbrandden, waaronder eene ‘behuusde hofsteide’ bewoond door E.H. Jakob Everaert op St. Jans en kapelaan der St. Obrechtsgilde.

Het huis was gelegen ten Zuid Westen der kerk en was eene gifte van Frans de Vondt en zijne vrouw Marie aan de St- Obrechtsgilde.

Den 11 mei 1751 werd op aanvraag van den **Z.E.H. Igantius Proventier** S.T.L.

Kannunnik der hoofdkerk te Yper en aldaar president van ’t Bischoppelijk Seminarie aan de St. Jans kerk eene **relikwie van St-Obrecht** geschonken door Dom Bernard Legoeul, abt van het kapittel der reguliere kannuniken van Kamerijk. Die relikwie nog bewaard ter St. Janskerk, is een deel van het armbeen van den heiligen kerkvoogd. Het oorspronkelijk bewijsstuk dier gifte, draagt de drie blazoenen van den abt Legoeul, van het kapittel en van Z.E.H. Proventier.

Het oude St. –Obrechtaltaar binnen de St-Janskerk werd afgebroken in 1770 en alles verkocht, hout en beelden, voor 82 ponden 10 schelle parisis.

Het huidige altaar besteld den 14 October 1768, werd geleverd door Jacob Costenoble, meester schrijnwerker ter stede, die voor zijn werk met inbegrip van de beelden, een kruis en vier houten kandelaars en al het bijwerk, 1872 ponden parisis ontving den 18^{de} april. Het altaar werd geschilderd en verguld door Pieter van Heule, ten jare 1777 voor de som van 960 pond parisis.

Het St-Obrechtsaltaar is thans toegewijd aan het H. Hart, de leerling moest wijken voor den meester. Maar nog staat het beeld van St. Obrecht of Aubertus als bisschop met myter, staf en boek aan een der steunpijlers van den toren. En den 6 en 15 juni 1879 prijkte nog op de praalwagen van het mirakel in de vierhonderdjarige processie te eer van O.L. Vrouw van St. Jan, de H. Aubertus, bisschop van Kamerijk alhier, als patroon der bakkers vereerd'. De oude kerkrekeningen vermelden jaargetijden en requiemmissen voor de overleden gildebroeders en nu nog wordt jaarlijks **op 13 december**, feestdag van St. Obrecht, een mis gedaan in de St. Jans kerk voor de leden van den bakkers.



Een nieuwe abt -
1297-1311 : Gilles
d'Oignies

- The Rothschild Canticles -



‘The Rothschild canticles’ is een klein boekje met miniaturen dat rond 1300 in het bisdom Terwaan gemaakt is. Het is dus best mogelijk dat dit in Sint-Omaars was. Uit dit boekje halen we twee afbeeldingen.

De afbeeldingen behandelen volgens Professor Jeffrey Hamburger, die het grondig bestudeerde, voornamelijk het thema van de drievuldigheid.

De eerste afbeelding is deze van een vader en zijn zoon met achter hen de hemelse draaiende zon als zinnebeeld van de Heilige Geest.

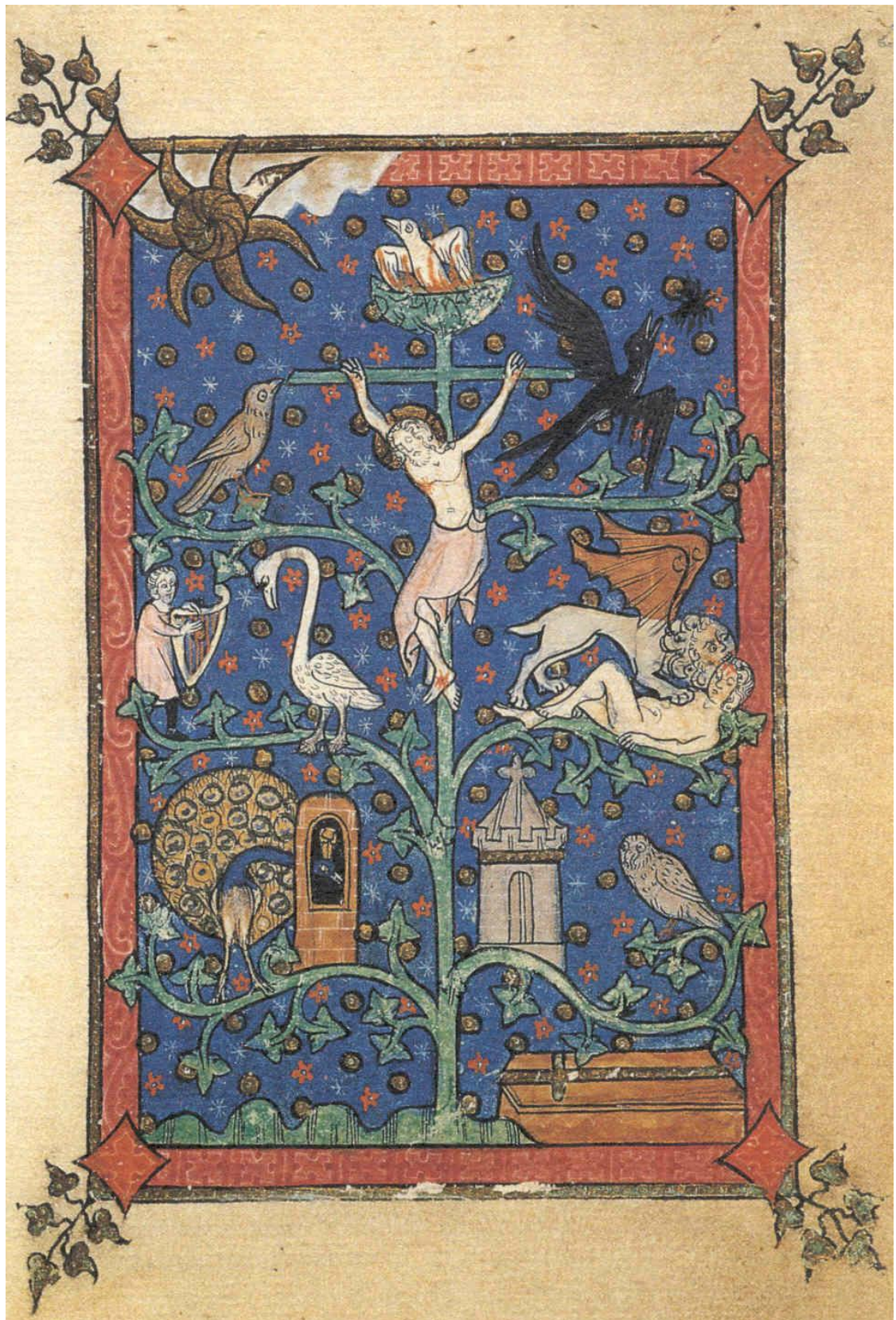
Waar de bovenkant van deze miniatuur het hemelse voorstelt, stelt de onderkant het aardse voor. We zien hier een tuintje met rechts het ons bekende thema van de raaf die op een hopperank zit. Wanneer hij in de hoppebel pikt zal hij de ‘aardse’ wijsheid opdoen en dit naar de oude god Odin kunnen

overbrengen.

Op de tweede afbeelding die we hier laten volgen, zien we een soort ‘levensboom’ die volgens ons helemaal geen boom is maar een hopperank. Een boom waarvan de takken doorbuigen en dan toch terug naar boven groeien, bestaat nu eenmaal niet.

Wat we verder herkennen is de wijsheid van de uil, de fierheid van de pauw en onze raaf.

Net zoals op het kruis van Clairmarais wordt Jezus hier gekruisigd op de hopperank, als symbool van de ijdelheid van de mens.



Vlaanderen in oorlog

In het begin van 1297 waren er weer spanningen tussen Frankrijk en Vlaanderen.

Gwijde van Dampierre – graaf van Vlaanderen en markgraaf van Namen, had niet enkel op 7 januari een samenwerkingsakkoord met de Engelse koning gesloten maar zijn feodale band tegen over Filips IV de Schone, koning van Frankrijk opgezegd.

Dit was voor de Franse koning genoeg om deze streek hier op **de 14^{de} juni 1297** binnen te vallen.

Hij veroverde **Cassel en Belle en dwong Rijsel** op 1 september 1297 tot de overgave.

En toen trok hij op naar Veurne.

In 'De Kronyk van Vlaenderen'

De slag van Bulskamp



Als de coninc bet dan vij –
7 - weeken voer Rycelle
ghelegghen hadde,
hy sendde den grave van
Artoys om Vlaenderen an
de westzyde te bestokene,
ende quam te Cassele, om
te Wervike te treckene,
ende met hem groete
meenichte van Artizienen
ende Picaerden, ende was
wel xiiij 14 duizend
mannen starc, ende sy
tracken om Vueren te
ghecirghene.

Nu weet dat alle de
prelaten in West
Vlaenderen – *en dus ook
de abt van St. Bertins* -
waren jeghen jaren
prinche, ende met den
coninc toe, de bisschop van
Terenborch, de abdden van
Claremarsch, *Clairmarais*

– Sente Winnocx, Dunen, Sente Nicholas te Veurne, Sente Martins t'Ypere, de proosten van Eversam, van Loe, van Vormezle ende van Watene, ende dese rieden dien van Vuerne, ende dien van den Nieuwpoort dat sy standarden soudon doen maken ende wimpelen met der wapene 's conincx van Vrankeryke, op avonture oft de coninc sterkere ware dan de grave Gwy van Vlaenderen.

Voer Vuerne quamen de grave van Atrecht, van Bloys, ende oec andere princhen uut Vrankeryke wel xiiij duizend – 14000 - sarc, dit vernemende de princhen ende de heeren, die in Vuerne waren, als, als de grave van Gulike, van Catsenhellenboghe, de heere van Gavere met al den Duitschen heeren, sy ghinghen den Franssoysen te ghemoete, omme hemlieden strijt ende velt te leveren.

In zijn boek over **Rousbrugge ‘etymologie et origine de ce nom’** van **Emile Vandenbussche** schrijft deze dat in dit jaar 1297, de graaf van Artois met de uitvoering van een plan begon – dat hij echter diende te onderbreken omdat hij naar **het slagveld van Bulckamp moest**.

Het ging er over om de weg tussen Poperinge en Bergen te verzekeren tussen twee forten. Het ene fort was er één van de tempeliers dat reeds bestond op de rechtse kant van de weg. Robert wilde er nu ook één bouwen langs de andere kant. Het is van dit fort –dat echter ook niet bewaard kon blijven, waarvan er nog enkele vestigingen en een sloot bestaan achter het posthuis.

Daer was fellyke ende zeere ghevochten, ende daer wart verslegghen de grave van Bloys, ende alle die van Ghysen, die stonden in d’eerste bataille van den Franssoyzen, wel iij 4 *duizend* mannen.

Dit versierende de bailli van Vuerne, hy beval dien van Vueren uut te gane, omme den Duitschen heren te helpene, ende Janne van Gavere; die van Vuerne quamen met den bailli ende someghe wethouders ende elc hadde in sinen boezem des coninx wapene van Vrankryke, end sy ontboden den grave van Atrecht heymelijc, met eenen messagier, dat hem die van Vuerne soudent te hulpen comen, ende dat sy bringhen soudent des coninx standaert ende dat sy soudent helpen de Duutssche dootslaen, ende dat men hem senden soude den roup van den grave van Atrecht, ende sparen alle degghenen, die den roup soudent weten; ende op dat suden de burghgrave, de bailli ende wethouders van Vuerne hemlieden te hulpen comen, te eenen ghenomden daghe, dien sy hem betiekenen soudent, alsoe sy daden. Nu ghevalt dat



de voerghenoemde van Vuerne te velde quamen, met den Duitschen heeren, de Franssoyzen waren daer zeere stark, want in hare hulpe was comen de grave van Sent Poel, der coninginnen roem van Vrankeryke, ende de capiteyn van Comene, die liet se alle over de brugghe te Comene lyden, ende die quamen alle te Vuerne, des anders daghs, te tyde in den wijch, ende waren de Franssoysen starc wel xvj 16 *duizend* liede van wapenen, alus waest al by verraderyen gheordineert, ende de borchgrave en bailli, scepenen ende de keurheeren van Vuerne, comende met den edelen Duitschen heeren voorseidt, buter steede op vier oft vijf bogheschoten vanden grave van Atrecht, ende den grave van Sent Poel, sy **worpen den standaert van Vlaenderen wech ende namen uut hare boezems des coninx wapenen van Vrankeryke ende staken se op hare schachten, ende riepen met luder stemmen: ‘A la mort les Alemans!’**

Uit een kalender van Sint Omaars – de maand mei.

Daer gheviel een fel strijt ende een groete bloedstortinghe, want daer bleven verslegghen de graven van Sente Poel, ... ende op d'ander zyde de grave van Nigelle, 's graven Gwij's broedere, ende veele Franssoyzen, soe dat de Franssoyzen in wille waren van te vliene, mar de borchgrave, ende die van Vuerne bleven staende, ende maecten den Franssoyzen tieken, ende moedt met den roupe, dien sy gaven roepende:

'Monyoie Sent Denys, à la mordt, tues les Alemans!'

Ende aldus waren die edele heeren verraden van dien van Vuerne, ende jammerlyken dootgheslegghen, daer bleven in dien verradelyukne crijch Jan, de heere van Gavere, de grave van Guleke, de grave van Catsenhellenboghe, ende wel naer alle de Duutsche, ende aldus ghecreech de coninc van Vrankeryke Vuerne, Dixmude, Bergen, Duunkerke ende Nieupoort.

Na deze slag sloten de gezanten van de Franse koning en de Vlaamse graaf **een wapenstilstand** af, die tijdelijk de vijandelijkheden opschoortte tot **6 januari 1300**.

De Franse invasiestrijdmacht werd een bezettingsleger en dit bood aan de Franse koning de kans om in Kortrijk en Rijsel twee grote dwangburchten te bouwen.

In 1299 krijgen we het verdrag van Montreuil waarbij Engeland en Frankrijk vrede sloten. Daarbij gaf hij zijn dochter als bruid aan de zoon van de Engelse koning.

Poperinge had in deze periode een belangrijke lakenhandel uitgebouwd.

In de tol van Parijs van 1296 vinden we 'Popelines' vermeld voor het laken van Poperinge.

En Poperinge wordt vermeld in 'Le dit du Lendit', een lied over de jaarmarkten waarin Poperinge voor zijn laken vermeld word.

Verder komt dit Poperingse laken ook voor in de 'liste des maisons' voor de jaarmarkten van Champagne en Brie.

Wanneer graaf Gwij van Dampierre op de 7^{de} juni 1299 meldt dat hij te Aardenburg een jaarmarkt ingesteld heeft, brengt hij dit ook ter kennis aan Poperinge. Hij tracht ook Poperinge zoals de andere 'draperie' cenra, die hem nog overbleven er toe te overhalen hun

laken niet naar Brugge, in Franse handen, maar naar Aardenburg ten verkoop te zenden.



Nog eens oorlog!

Gwij van Dampierre zocht toenadering met Engeland en beloofde zelfs de hand van zijn dochter Philippine voor een Engelse prins, maar Philips de Schone wist de graaf en zijn dochter naar Parijs te lokken en liet Philippene niet meer terugkeren.

En Gwij van Dampierre verklaarde weer de oorlog aan zijn souverain. Philips de Schone beschuldigde zijn leenman van trouwbreuk en verklaarde zijn leen verbeurd en bij de kroonlanden ingelijfd.

De maand januari

En zo kregen we al weer oorlog waarbij de mensen in de steden ook tegenover elkaar kwamen te staan. De Leliaarts, de

aanhangers van de Fransen keerden zich tegen de Klauwaerts, de aanhangers van de graaf van Vlaanderen.

Dit leidde tot de **Brugse Metten** op 18 mei 1302 en tot de slag bij Kortrijk – 11 juli 1302 - die later **de Slag der Gulden Sporen** genoemd werd.

In dat verband zit er in **het archief van de stad Brugge** een voor Poperinghe heel interessante akte uit het jaar 1302. Ze is verder niet gedateerd maar uit de tekst blijkt duidelijk dat deze akte begin juli moet geschreven zijn.

Willem van Gulik te Poperinghe in 1302¹

Oude boeken lezen op internet, het kan ons van alles leren, zelf rond de geschiedenis van Poperinghe. Zo is er een oude ‘Inventaire des archives de la ville de Bruges’ waarin er deze scriptie van een oude akte uit 1302 zit.

160

1302, *sans date*. — C'est chou ke li ville de Bruges a delivret as mariscaus monsigneur Willaume, &c^a.

Nota over de levering van haver en uitrusting voor de paarden van Willem van Gulik en zijn troepen, ... *en dan wordt er van alles opgesomd ... waarvan ik ook niet weet, wat het is. Mijn oud Frans is niet mijn beste taal. Een goede volledige interpretatie mag men mij dus opsturen.*

“ Cest chou ke li ville de Bruges a deliurete as mariscaus mon signeur
“ Willem et kella furni pour Jans pour le marescauchie.
“ Premiers c hues dauaine de par Jehan Brede ke il nos deliura quant mon
“ sires vient en le ville, de le valeur de lvij lb.
“ It. pour auaine ke nous pressimes a Val le ville pour le deliuranche mon
“ signeur par v mois, de le valeur xxvij lb. et v s.
“ It. pour iij sielles de paleffrois et pour les lorains, de le valeur xv lb.
“ It. pour ij sielles de banieres, de le valeur de c. s.
“ It. pour v keuestres, de le valeur de xvij s.
“ It. pour sangles et pour sourcaingles, de le valeur lxx s.
“ It. pour j frain de coursier et pour ung espourons pour mon signeur,
“ de le valeur de xx s.
“ It. pour ij cens hues dauaine quant me sires fut a Courtray, de le valeur
“ de c et vij lb.
“ It. pour vne doussaine de lanches, de le valeur de xvij s. vj d.
“ It. le diemenche apries le Saint Piero entrant auoust de c hues dauaine.
“ Somme xiiij vins et xvij lb. xix s. vj d.
“ C'est chou ke la ville de Poupringhes a deliurete, pour le merescanchie
“ mon signeur Willaume de Julers en ce tieme kil fut à Cassiel, de prouanche
“ et dauaine et dune nuit ke me sires i fut et il ala deuers Courtray.
“ Somme pour ces frais, vj vins et xvij lb. xiiij s. iij d. ”

Carré de parchemin. Cette note est bâtonnée, ce qui semble indiquer que le contenu en a été porté dans un compte de dépenses de même nature.

Wat wel tamelijk duidelijk is, is dat deze levering aan de troepen van **Willem van Gulik**, te Poperinghe gebeurde. Als ‘en ce tieme kil fut à Cassiel’ zoveel betekent als – In de tijd dat hij van Cassel kwam’ – en ‘et il ala devers Courtray’ – zoveel als toen hij naar Kortrijk ging – dan zit Willem van Gulik, net voor de slag der Gulden Sporen in Poperinghe.

¹ Voor een prachtig verslag van de slag van de Gulden Sporen zie:

<https://books.google.be/books?vid=GENT900000051242&printsec=frontcover#v=onepage&q&f=false>



Wie was Willem van Gulik – meestal ‘de jongere’ genoemd?

We halen er ‘Wikipedia’ bij:

Willem van Gulik (1275 – 18 augustus 1304) (genoemd *de Jongere* om hem te onderscheiden van zijn broer Willem van Gulik de Oudere)) was een zoon van Willem V van Gulik en van Maria, , een dochter van Gwijde van Dampierre, graaf van Vlaanderen, uit diens huwelijk met Mathilde van Bethune.

Willems vader en ook zijn grootvader Willem IV van Gulik sneuvelen op 17 maart 1278 bij een straatgevecht met inwoners uit Aken..

Willem was de vertegenwoordiger van het grafelijk gezag in Vlaanderen in de periode dat zijn grootvader Gwijde van Dampierre de gevangene was van zijn leenheer, de Franse koning Filips de Schone. Samen met Pieter de Coninck

was hij de krachtige figuur en de leider in de opstand tegen de annexatiepolitiek van de Franse koning.

In mei 1302 kwam Willem aan in Brugge met zijn huurleger, waaronder zijn broer Gerard en ridders uit het Maasland. Hij voelde zich verbonden met de Vlaamse zaak omdat zijn moeder een dochter was van Gwijde van Dampierre. Daarnaast wilde hij zijn grootvader Gwijde en zijn ooms Robrecht III van Bethune en Willem van Dendermonde, in Franse gevangenschap, wreken. Een extra motief was de wrede manier waarop de Fransen zijn oom, graaf Walram van Gulik tijdens de slag bij Bulskamp in 1297 tegen alle toenmalige gedragscodes in hadden gedood. Later bleek dit feit een van de redenen te zijn waarom de Vlamingen tijdens de Guldensporenslag de levens van de Franse edellieden evenmin spaarden.

Hij was een van de bezielers van de Vlaamse stedelingen en boeren die in 1302 een professioneel Frans ridderleger versloegen tijdens de Guldensporenslag. Bij deze veldslag werd hij zwaar verwond door een pijl doorheen zijn maliënkolder.

De stad Cassel gaf zich aan hem over en in november veroverde hij het kasteel van Rupelmonde.. Tijdens de slag bij Arke, op 4 april 1303, verplichtte hij de Fransen het slagveld te ontruimen. Later dat jaar, op 12 juli, verleende hij steun bij de verovering van Terwaan..

Willem, die aan het hoofd stond van de Ieperse strijdmacht, sneuvelde tijdens de Slag bij Pevelenberg. Zijn afdeling was de eerste die vóór zonsopgang een verrassingsaanval op de Fransen lanceerde en paniek veroorzaakte. Hij ging voorop bij de aanval op de lijfwacht van Filips de Schone en was zo ver doorgedrongen dat hij en zijn strijdmakkers werden omsingeld en gedood. Hierdoor kenden de Vlamingen de omstandigheden van zijn dood niet. Zijn lijk werd nooit geïdentificeerd, zijn wapenrusting nooit teruggevonden. Dit gaf voeding aan de legende dat hij zou terugkeren als Vlaanderen zijn hulp opnieuw nodig had.

Willem beoefende de magische kunst. Een bezweerder uit zijn gevolg beloofde Willem dat hij, door een magische spreuk die hij hem had aangeleerd, onzichtbaar werd voor zijn vijand. Dit zou een verklaring kunnen zijn voor Willems drieste en overmoedig optreden dat uiteindelijk tot zijn dood leidde.

We denken dus te mogen concluderen dat Willem van Gulik net voor de Guldensporenslag in Poperinge was. Zouden er veel Poperingenaars met hem meegegaan zijn?

Bij die slag van de gulden sporen, het moet gezegd, speelden de Ieperlingen die de burcht waarin de Fransen zaten, dienden te bewaken, een belangrijke rol. Toen de Fransen probeerden de burcht te ontvluchten werden ze één voor één gedood.

De Gulden Sporenslag was voor het Franse ridderschap een nederlaag en was voor de ambachten en neringen der steden, die meegevochten hadden met Gwyde, een zegepraal. Eén van de gevolgen was dat in Brugge 9 van de 15 schepenen uit deze geledingen moesten komen. Zij hadden hun plaats in het stadsbestuur verworven.

Voor Poperinge en de kleine steden en dorpen, was de overwinning van de graaf en de steden een ramp. Het vergrootte de macht van Ieper op zijn omgeving, wat heel wat strijd en geweld zou meebrengen.

Maar de strijd tussen de graaf en de koning van Frankrijk was allesbehalve gestreden. Op 26 december 1302 overwonnen de Vlamingen nog eens de Fransen te Watten, op de grens van de graafschappen Vlaanderen en Artesië.

Het jaar daarop, in 1303 kwam het tot een onbeslist treffen met de Franse eenheden uit Sint-Omaars.

De Vlamingen rukten vanuit de vesting Cassel tot diep in het Franse kroondomein Artesië. Op 25 juni 1303 staken ze de brug bij Arke over, vielen Sint Omaars aan, drongen door tot Terwaan, Lillers en Ariën, om tenslotte Lens en omgeving onveilig te maken.

De Fransen hergroepeerden zich in 1304 rond Atrecht en het kwam tot een botsing met hen kort bij de Pevelenberg.

Op 18 augustus wisten de Vlamingen er, ondanks een omsingeling door 3000 ridders, uit te breken zodat het gevecht onbeslist bleef.

Daar na kwam er toch een verdrag; het verdrag van Artus sur Orge, dat allesbehalve voordelig voor Vlaanderen was.

De maand maart

De Kasselrijen Rijsel, Dowai en Orchies werden Frans grondgebied, terwijl de dwangburchten van Rijsel en Kortrijk bezet bleven. Het graafschap bleef een zelfstandig feodaal vorstendom maar de Vlamingen dienden wel een zware boete van 20 000 pond te betalen.

Robrecht van Bethune, die Gwijde als graaf van Vlaanderen opvolgde, ging pleiten bij de Franse koning. Die was die oorlogen ondertussen kotsbeu, en hij kreeg het gedaan dat de geëiste sommen afgezwakt werden.



't Was aan Robrecht van Cassel om dit nieuw verdrag naar de Vlaamse steden te brengen om te laten ratificiëren wat onder 'enige bedreigingen' lukte.

Brugge weigerde te tekenen maar Kortrijk, Ieper, Gent en **Poperinge** gingen akkoord. Zij stuurden in april 1309 hun gedeputeerden naar Parijs om het verdrag te tekenen.



Figuur 104: Leeuwengroot geslagen onder Gwijde van Dampierre te Gent in 1303 of 1304.

2

Het verdrag van Parijs werd op 10 mei afgekondigd en men vroeg al weer een collectieve eed van getrouwheid. In Poperinge werd deze plechtig op 17 juli 1309 afgelegd.

Robrecht van Bethune, de graaf, verbleef veel te Ieper en hij liet in die jaren de Ieperse lakenreglementeringen bijsturen en verbeteren.

Robrecht werd tegen 16 april 1312 voor het hof van gedagvaard omdat hij geweigerd had om tot een definitieve vrede te komen. **Filips de Schone** liet zijn leger van 21 februari tot 15 april langsheen de grenzen van het graafschap opstellen.

Lodewijk van Nevers, bezette als tegenactie, om de Vlamingen tot weerstand aan te sporen het kasteel van Wijnendale, wat dan weer een reden was voor Robrecht, de graaf, om een leger uit te rusten om 'zijn' kasteel te gaan belegeren.

Hij deed dit onder andere met de Ieperlingen en *Filip Hooghe* weet te melden dat de Ieperlingen om de uniformen van hun boogschutters te **maken 17 lakens te Poperinge bestelden.**

Blijkbaar zat er toen nog geen haar in de boter tussen Poperinge en Ieper.

² Basisrapport – Archeologische opgraving Poperinge Grote Markt – Trommelmans Raf, Bracke Maartne, Wyns Gwendy

En dan was het weer tijd voor een andere vrede, de vrede van Ponthoise, maar die vrede bleek nog erger dan de vorige. Robrecht had na de oorlog uit vrees voor de almacht van de Vlaamse steden, de kant van de Franse koning gekozen, maar nu zag hij zijn autonomie verstikt door de Franse koning. Hij keerde zich tegen de Franse koning en zocht toenadering tot de ambachten in de steden.

Op 26 juni 1314 maakte Robrecht een verbeterd aanklacht tegen Frankrijk bekend. Hij bevrijdde het Kortrijkse en belegerde Rijsel, waarop als reactie de banvloek over Vlaanderen werd uitgesproken en de Franse troepen in Zuidelijk Vlaanderen binnenvielen. *Eén ding was duidelijk, de Katholieke kerk stond aan de kant van de Fransen.*

In de maand november werden de varkens met eikels gevoederd.

In de archieven van Brugge bezitten een stuk uit het begin van de 14^{de} eeuw – waarschijnlijk 1324 – in het

Frans, wat eigenlijk een rol is van de contributies die door de verschillende steden, casselrien en dorpen van Vlaanderen moesten betaald worden aan de Franse koning en dit tussen het jaar 1306 en 1324.

Deze extraordinaire contributie en vooral de verdeling hiervan leert ons ook iets over de grote van deze steden en heerlijkheden.

De bijdrage van Ieper is één van de hoogste, en dit omwille van de eigendommen die de Tempeliers hier hadden – wat belast werd met 923 pond 3 schele parisis voor het jaar 1306, een bijdrage die hoger lag dan deze van de stad Poperinghe, die meer betaalde dan Damme en Blankenberghe samen.

Het eerste deel van dit document, datgene dat de verdeling van Brugge, Gent en het Vrije inhield, is verloren, en het is dus ook onmogelijk om de bijdrage van deze drie grootste steden te kennen. De stad **Ypres**, die de vierde rang had, **betaalde 8.308 pond** 10 schele parisis voor het jaar 1306. Daarnaast dienden de Tempeliers nog hun bijdrage te betalen en samen kwam dat dan neer op **115.307 pond** parisis.



Het was duidelijk waar de rijkdom in Ieper zat.

Oostende was in deze periode kleiner dan Blankenberghe en werd slechts getaxeerd op 208 pond parisis.

Poperinghe diende een bijdrage te leveren van **11.437 pond 11 schele 5 deniers** parisis.

Aardenburg betaalde 12.971 pond 11 schele 6 deniers –

Sluis betaalde 13.140 pond

De stad Veurne betaalde 3.614 pond 10 schele 7 deniers en de casselrie van Veurne 51.492 pond

De stad Sint Winocs Bergen betaalde 5.030 pond en de stad Duinkerke 2.595 pond.

Belle, samen met zijn casselrie betaalden same 10.421 pond.

De stad Kortrijk betaalde 18.029 pond parisis.

We geven hier de voornaamste steden op een rijtje:

	LB.	S.	D.
1. La ville de Courtray	18,029	15	8
2. Lescluse (<i>l'Ecluse</i>)	13,140	5	2
3. Ville d'Ardenbourg	12,971	11	6
4. La ville de Poperinghe	11,437	11	5
5. La ville d'Audenarde	10,075	3	10
6. Dickemue (<i>Dixmude</i>).	8,960		12
7. La ville du Dam.	6,466	12	2
8. Noefpord (<i>Nieuport</i>)	6,177	9	10

Hierna geven we het lijstje van de ‘casselrien’ waarbij Veurne er uit springt.

Le terroir de Furnes, paya	51,429	10	9
Le terroir de Bergues	36,123	14	11
Le terroir de Bourbourg	7,129	14	7
Le terroir de Cassel.	25,908		3
Bailleul et son terroir payèrent	10,421	5	7
Warneton et son terroir.	5,009	8	8
La châtellenie de Courtrai paya	45,097	1	4
Termonde et ses appendances payèrent.	15,364	4	10
Alost, sa châtellenie	79,111	17	4
La châtellenie d'Audenarde	14,094	5	10
Lille et Douai, pour les années 1306-07.	17,231	13	4
« Chil dou clergiet », pour les mêmes années	21,847	10	3



In de archieven van de stad Brugge zit er ook nog een akte van de 30^{ste} maart 1306.

216

1306, 30 mars. — En lan de grace mil troiz cenz et cinc, le trentisme jour
del mois de march.

De akte in het Frans opgemaakt, luidt ongeveer als volgt:

Wij, Robrecht, graaf van Vlaanderen, doen allen weten , dat in ons parlement te male, voor ons en onze raad, zijn verschenen En dan komt er een lange lijst met namen van edellieden vanuit alle steden en dorpen van Vlaanderen ...

Daarna staat er:

De drie hoofdsteden van Vlaanderen, Gent, Brugge en Ypres, hebben zich geëngageerd om te betalen, aan de graaf Robrecht van Bethune, de som van 30.000 gouden guldens, die zijn oudste zoon Lodewijk, ter beschikking stelt aan het land. De graaf verklaart verder dat hij op zijn 'parlement' te male de mandatarissen van de ondergeschikte steden en het platteland, uitgenodigd heeft om bij te dragen aan deze som waarvoor men zich geëngageerd heeft. De steden en heerlijkheden die geen afgevaardigde gestuurd hebben - zoals het land van Waes, de vier ambachten, de stad van Damme, Sluis, Hoeke, Aalst, **Poperinghe**, Belle – belooft hij te doen bijdragen zoals de andere; en hij verzekert, ten andere, dat alle Vlaamse ridders ook hun deel zullen betalen.

Poperinghe was niet vertegenwoordigd op deze algemene vergadering van het Vlaamse land, maar zal toch mee moeten betalen!



Figuur 105: Penny van Edward I geslagen in Londen in 1306/1307, tevens sluitmunt van de grachtcontext.



Uit een bijbel uit de 13^{de} eeuw – Sint Bertinabdij –

In de 'Kronyk van Vlaenderen van 580 tot 1467, Volume 1' lezen we dat 'In 't jaer ons Heeren M. CCC ende VIJ waren de templiers ghevanghen ende ghebarrent om eenighe dolinghen ende onghelovicheeden, die sy hilden.'

Dit had vooral in Ieper een grote invloed, waar men de Tempeliers uitmoordde, maar ook te Poperinghe waar de Tempeliers ook marktrechten hadden, speelde dat dus ook een rol.



op de 28^{ste} januari 1334.

In deze periode werden **Roger Roet** en **Pierre Enghelbert** van Poperinge monnik in de abdij.

Ook te Arke en te Poperinge richtte hij nieuwe gebouwen op waarbij één van de bezorgdheden de leprozen betrof.

In de middeleeuwen werden de melaatsen op verschillende wijze genoemd.

Oscar Fiers geeft de volgende benamingen:

Hoogezieken, als wilde men zeggen, grote of erge zieken. Vandaar komt ook de naam van de Ieperse parochie Sint – Jan-Hoogezieken.

Akkerzieken, omdat ze, afgescheiden van de gezonde mensen, te lande of op een akker in afgezonderde woonsten verbleven.

In 1311 werd **Hendrik van Coudescure** – 1311-1334 : abt van de abdij van Sint Bertins te Sint Omaars. Hij was een telg uit een adellijke familie uit de streek van Cassel. Hij kende Poperinge goed aangezien hij daar eerst proost was geweest. Hij erfde een abdij die in financiële ademnood zat. Via Philippe van Valois kon het het gedaan krijgen dat de abdij 5 jaar uitstel van betaling kreeg vanwege de schuldeisers. Later zorgde Philippe ervoor dat de abdij weer in het bezit kwam van alles wat zij ooit verloren hadden, **onder andere het baljuwschap van Poperinge**.

Henri de Coudescure zorgde er voor dat de discipline in de abdij terugkeerde en begon met de bouw van een nieuwe basiliek. Hij gaf een prachtige ciborie aan deze kerk en zorgde voor een koorkap waarop de historie van Sint Silvester afgebeeld stond. Hij was één van de eersten om het feest van Maria ten hemelopneming te houden. Hij bleef 24 jaar abt en stierf

Belazerden of Lazarussen, omdat ze de kwaal van Lazarus hadden, de beroemde melaatse uit het Evangelie.

Leprozen; dit wil zeggen, doorknaagd van de schelpziekte aangezien de huid en het lijf der melaatsen meermaals langzaam afschilferde.

En daar naast kennen we de pest nog als de ‘haastige ziekte’ en als de ‘contagieuze ziekte’ hoewel deze twee benamingen op alle besmettelijke ziekten sloegen.

Fiers schrijft dat het bijna onmogelijk is de juiste kenmerken van deze middeleeuwse ziekte op te geven. Hij haalt er een ‘deskundige’ bij en volgens deze bestond de pest uit: ‘Kleine witte of grijsachtige vlekken rond welke een ‘roodverwige’ ringel, vertoonden op de huid van de Lazarus. Deze voortekens van de kwaal waren niet zo erg. Maar, weldra drong het bederf door het vel dat afschepte. Het vlees van de melaatse werd aangerand en naarmate de ziekte voortzette, kankerde het lijf af en had men meer pijn. Soms bleef deze kanker jaren aanslepen, het ene lichaamsdeel na het andere verslindende. Daarbij kwam dat de pest erg besmettelijk was.

De pest bestaat al sinds onheuglijke tijden.

Fiers stelt dat er reeds in 549 een voorschrift was uitgaande van de Kerkvergadering te Orleans, dat de bisschoppen belaste om de leprozen in afgezonderde woonsteden te plaatsen en er zorg over te dragen. Dit voorschrift werd onder andere herhaald door Karel de Grote die in 779, de melaatsen eveneens verboden bij de gezonden te blijven.

De Franse koning Lodewijk VIII (1223 – 1226) schonk bij testament aan iedere leprozerie die in zijn rijk bestond - en zo waren er 2000 – 100 stuivers.

Ook in Vlaanderen waren er verschillende leprozerieën.

Die plaatsen komen in oorkonden voor onder de namen van: Leproserie, Magdalenacapelle, Magdalenahospitaal, Lazarusgodshuis, ziekenliedengasthuis, enz...

Ze kwamen tot stand door de christelijke liefdadigheid. Paus Clemens III (1187 – 1191) noemde de leprozen in een bul, zijne beminde kinderen – *dilicetis filliis leprosis*.

De zieken werden in deze leprozerieën meestal verzorgd door zusters en broeders, die volgens den kloosterregel van Sint Augustinus leefden.

Volgens de nog bewaarde akten uit vroegere tijden bestonden er in het oude Vlaanderen leprozerieën in de steden van Brugge, Ieper, Kortrijk, **Poperinge**, Menen, Veurne, Sint-Winokbergen, Sint Omaars, Burburg, Grevelingen en bij de dorpen Couchelare en Elverdinge. Er moeten er nog meer geweest zijn maar die kunnen we meer opsporen.

De melaatsen moesten zich kenbaar maken door een specifieke kleding:

Ze waren verplicht een zwarte of grijze mantel te dragen en een witte hoed met witte linten.

De leproos moest voorzien zijn van een ‘kleppe’ of klepper, waarmee hij de naderende personen tot voorzichtigheid kon manen.

Het Magdalena - hospitaal te Brugge bestond reeds in het jaar 900. Het Ziekenliedengasthuis te Ieper bestond al in 1187.

In 1188 kwam er een ‘Lazarusgodshuse’ te Elverdinge, zowel voor de mensen van Elverdinge als van Vlamertinge.

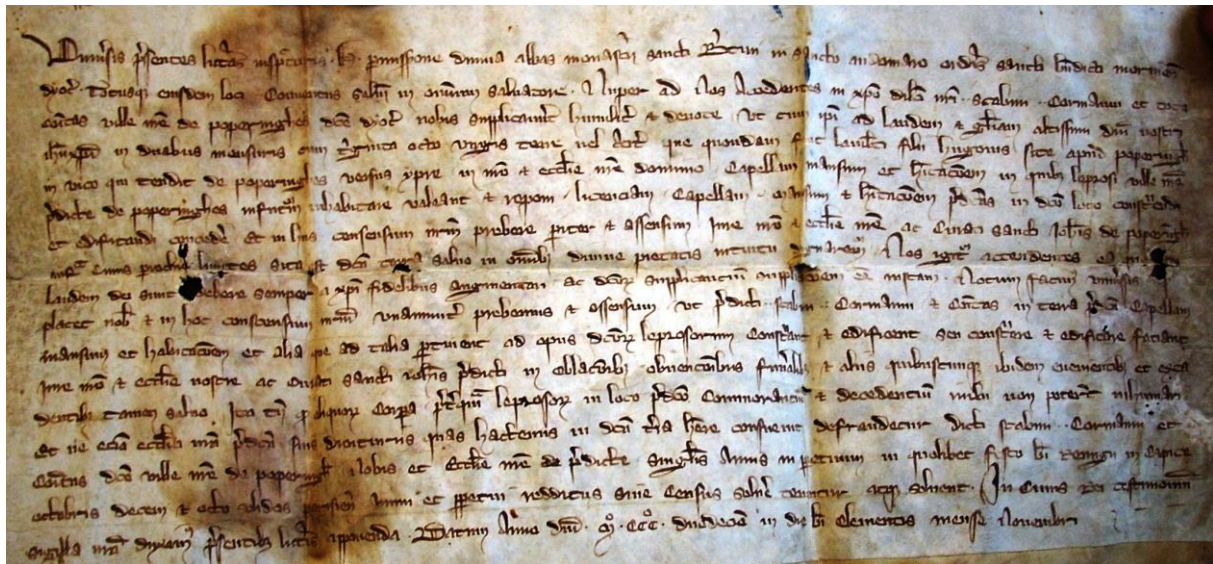
Dit van Kortrijk was er zeker al in 1297.

Het is een waterput die herinnert aan het oude **Magdalenahospitaal van Poperinge**. Hij heet onder het volk de **Magdalenaput**. Nabij de put, langs de oude steenweg van Poperinge naar Ieper – *waar nu het warenhuis ‘Delhaise’ staat* - werd in het jaar 1312 de leprozerie gesticht door Hendrik de Coudescure, 56° abt van Sint-Bertens abdij te Sint Omaars. Dit hospitaal

werd in 1701 afgebroken. De twee laatste leprozen die het bewoonden, waren enige jaren te voren gestorven.
De stichtingsakte bleef bewaard.

Bram Brutsaert, student geschiedenis, schreef in 2002 een boekje met als titel:
'Middeleeuwse armen- en ziekenzorg in Popering tot 1580'.

Hij schrijft hierover:



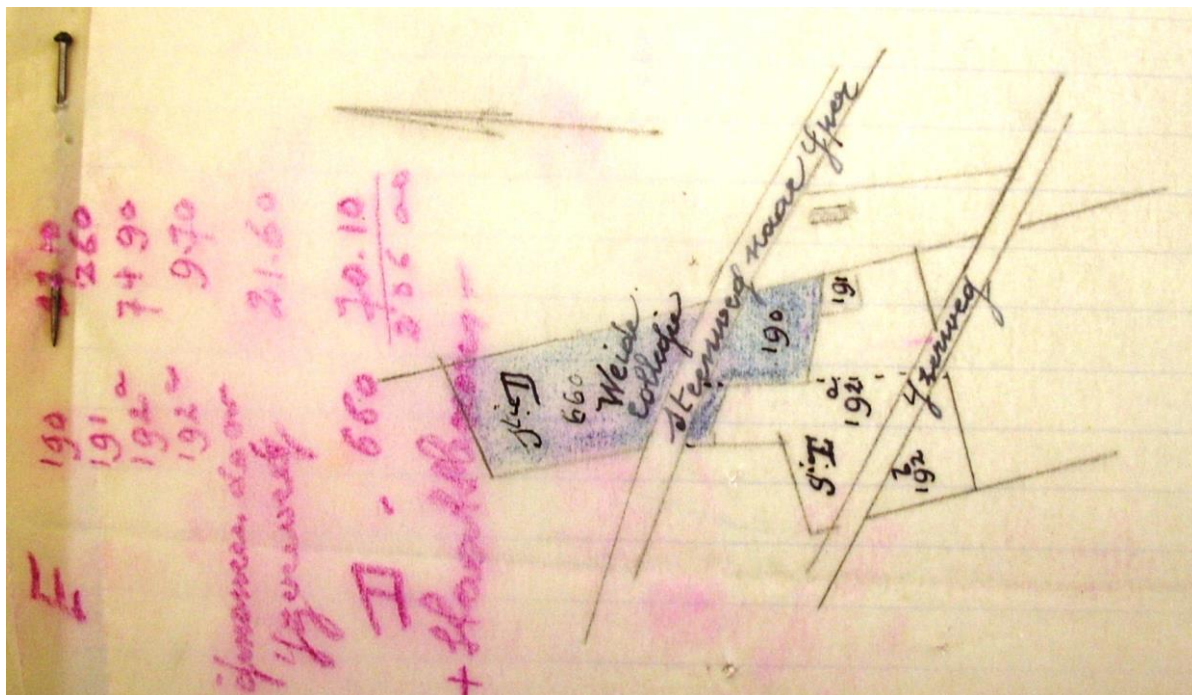
In deze akte verleent de abt van de Sint Bertinusabdij, die de wereldlijke heer is van Poperinge, aan de magistraat van Poperinge de toelating tot het oprichten van een kapel en woonplaats bestemd voor leprozen, dit op grond van Lambertus, de zoon van Hugo. Dit stuk land was 2 gemeten en 38 roeden groot. De inkomsten van de kapel kwamen toe aan de pastoor van de Sint Janskerk *aangezien de kapel in zijn parochie kwam te staan*.

De magistraat zal aan de abt van Sint Bertinus jaarlijks 18 schellingen parisis moeten betalen voor het gebruik van deze grond.

Deze akte leert ons dus dat de stichting van de leprozerie waarschijnlijk een stedelijk en geen particulier initiatief was maar dat men hiervoor wel de toelating nodig had van de wereldlijke heer, de abt.

De leprozerie mocht dus gebouwd worden en ze lag op een zekere afstand van de stad. De ligging, zo merkt Bram op, was ook aangepast aan de windrichting, die meestal west, noord west georiënteerd is, want de leprozerie ligt namelijk ten oosten van Poperinge. Het bestaan van de 'Magdalenaput', ook wel de 'karosseput' genoemd, bewijst dat de leprozerie over een eigen watervoorziening beschikte.

Oscar Fiers heeft in zijn dossier over de Magdalenakapel een plannetje opgenomen. Dit maakt één en ander duidelijk.



Daarmee kennen we de oudste ‘officiële’ sociale instelling van Poperinge. Dit was ook de periode waarin **Jan Yperman** leefde.

Kristof Papin schrijft in zijn boek ‘7 eeuwen dienstbaarheid’ over de Gasthuiszusters het volgende over hem:

Het vroegste gegeven dat we hebben van een heelmeester die actief was in Poperinge, is precies van Jan Yperman. **Snellaert beweerde dat Yperman geboren zou zijn in Poperinge**, maar dat wordt door historici op weinig geloof onthaald. Op een gegeven ogenblik maakt hij zich in zijn ‘Cyrurgie’ druk over de werkwijze van Lise Pauwelijns, een ‘wif’ uit Poperinge die wonden met rode koolbladeren bedekte wat volgens Yperman een negatief effect had op de wondheling.

Het was oec in poperingen een wif ende hiet lise pauwelijns die genas alle die wonden met dranken. ende leide optie wonde .1. luttel stoppen. ende daer boven rode coolbladren. Vele genasser ende vele storvender. Ende nochtan wassi geprijst boven goede constege meesteren. Waerbi dat ic u segge. Al siedi enen meester die niet en wert verheven. en laet u niet verwondren daer af. Mer van desen. namen die si gecrigen. dat mach wel heten geluc sonder recht ende sonder redene.

Mogen we daaruit besluiten dat hij ook in Poperinge zieken heeft behandeld, iets wat hij ook in Ieper deed? Uit die stadsrekeningen weten we dat hij ook optrad in het hospitaal aldaar en dat zou impliceren dat Jan Yperman ook heeft gewerkt in het Gasthuis van Poperinge. En misschien ook wel in de St. Magdalena te Poperinge.

Jan Yperman leefde van omstreeks 1260 tot 1332 en werkte aan het Belle hospitaal te Ieper.

J. Van Herwaarden schrijft in zijn boek ‘Een profane pelgrimage naar de middeleeuwen’ over Yperman :

Rond 1300 staan verspreid in stedelijke administratieve bronnen medische beroepsbeoefenaren vermeld wier diensten door stedelijke overheden werden betaald, zoals bijvoorbeeld in Ieper de reeds genoemd Jan Yperman. Uit verspreide aantekeningen kan worden opgemaakt dat deze Jan Yperman mogelijk in 1285 in het huwelijk trad, zodat hij dan

rond 1260 geboren zou kunnen zijn. In ieder geval wordt hij tussen 1297 en 1327 in Ieperse rekeningen vermeld. Vooral door zijn traktaat over chirurgie heeft hij zich een vooraanstaande plaats in de medische geschiedenis verworven. De onzekerheden over de carrière en positie van deze coryfee vormen een duidelijk voorbeeld van de problematische status van medische beroepsfunctionarissen in het algemeen.

Waar Yperman zijn opleiding heeft genoten, is onzeker. Al kan de mogelijkheid niet worden uitgesloten dat hij in Parijs heeft gestudeerd, waar in de tweede helft van de dertiende eeuw de grondslag werd gelegd door de Franse chirurgische school. In ieder geval werd hij vanaf 1304 als meester Jan Yperman aangeduid en ontving hij sindsdien vaste inkomsten voor zijn werk als heelmeeester ten behoeve van het hospitaal van Belle te Ieper. Daarnaast werden hem bij speciale gelegenheden bedragen uitgekeerd. Hij was in staat in 1310 een huis te kopen vlak buiten de stadspoort, dat in 1313 werd vervangen door een huis binnen de muren, waarvan hij een kamer aan de stad verhuurde.

In Ypermans boek over de chirurgie heeft hij het in verschillende hoofdstukken ook over de lazernij. In zijn eerste hoofdstukje hierover stelt hij: Van lepra ofte laserschap. dat es eene vulle siecheit en(de) van laseriën siin iiij. – 4 - manieren ofte speciën.

Yperman stelt dat er een pestziekte is die ‘tyria’ genoemd wordt en ontstaat door het eten van - verrotten visschen van humoren van flumen van aelen ende palingen carpers herders ende die hoere voetselen halen in de wase. Item soete melc, gansen, zwanen ende alsoe wie hier mede leeft het en is gheen wonder sine worden lasers ende sonderlinghe die flumatijc sijn.

De eerste tekenen van deze ziekte zijn onder andere dat de wenkbrauwen uitvallen, de oogleden worden dik, de ogen gaan tanen en de neusgaten worden verstopt van het slijm, waarna ook al het tandvlees gaat rotten en bloeden.

Een andere vorm van ‘laserschap’ was wat men alopecia of vulpes noemde, een ziekte die ontstond door het rotten van het bloed, doordat men vervuilde spijsen gegeten had.

Deze herkende men al vlug door dat het aangezicht gezwollen was en rood werd, waarna weer alle voorgaande kenmerken gingen optreden. De zieke kreeg pijn in de borst, zijn urine werd rood en vet, zijn bloed werd bruin en hij kreeg vele klieren, daardoor begon hij steeds meer te zweten en zijn vlees werd week.

De derde ziekte werd ‘leoninae’ genoemd en kwam vooral voor bij mensen die bi natueren gherne eeten ende useeren scarpe spijsen ende sterke ghesouten ende hi ouffent starken dranc, wijn, loec, peper, die welke heete spijsen doet versieden ende doet verrotten colera.

De vierde vorm van ‘laserschap’ heet ‘elefancia’. Hierbij werd het aangezicht bleekbruin, de wenkbrauwen vallen uit, de ogen en de neus zwellen op en de tong wordt een ‘bollekine’, - ende dat vleesch tusschen de dume ende den vinger verdwinen. Om de ziekte te diagnosticeren in een vroeg stadium, prikte Yperman met een naald. Een zieke was al vlug – onghewolic van den billen totten voeten ende handen ende als men stect in tafterste van der dien met naelden ofte met eener griffele ofte desghelike hine ghevoel es niet ende ondertijden den anderen leeden daer naest si hebben gherne cout ende dan slapen si ende aldus verliesen si dat ghevoelen bi horen verrotten humoren.

Ik heb alleszins de indruk dat het hier effectief om lepra ging.

Als één van de redenen waarom iemand kan lepra krijgen, stelt Yperman het volgende: Die laserie die comt dicken toe van ghenotene aldus eist dat een ghesont man heeft te doene ofte brudet een lasers wijf... wat zoveel wilt zeggen als: die lepra komt dikwijls van een ‘genotene’, zo wanneer een gezond man te doen heeft of ‘brudet’ – vrijt – met een ‘laserse’ vrouw.

Zijn ‘curering’ bestaat heel erg uit de typische middeleeuwse aderlatingen, om zo het ‘kwaad’ bloed te verwijderen, wat echter zeker niet geholpen zal hebben bij de genezing. Ondanks de Latijnse namen voor zijn medicamenten valt het toch sterk op dat deze allemaal niet veel

konden helpen.

Het drankje dat hij samenstelde klinkt goed: .ʒ. ij. sirupus de fumoterre .ʒ. iij. additur aqua fumiterre .ʒ. iij-or. aqua scabiose boraginis .ana .ʒ. ij. misceantur et flat julep.

Daarvan moest men de patiënt iedere morgen te drinken geven – ‘eenen toghe warme’ – of een warme teuge of slok – en dan moest er een laxatie komen.

We halen uit zijn medicatie nog één voorbeeld: om de hitte uit het gezicht te weren moest men zijn aangezicht ‘dwaen met wijne claer waer in ghesoeden is rebarbarum. ‘ – dus deppen met klare wijn, waarin men rabarber gekookt heeft.

’t Was toch maar povertjes behelpen.



Snellaert vestigt ook de aandacht op het gebruik van slaapmiddelen bij Yperman – zoals **mendragorawortels** om de patiënten gedurende de heilkundige bewerkingen door de middeleeuwse heilkundigen in slaap stil te houden. Het *Antidotarium* van het handschrift van Brussel zegt daaromtrent:

‘Mandragora zijn wortelen van cruden, ende zijn tweerande, ende wast alsoe man ende wijf. Ende die tsap drinct van den mannekine, hi leecht als of hi doot ware. Ende alsoe die surgine wille werken, so doense den lieden hier met liggen als of si doot waren; also dat si niet en weten wat dat men hem doet. Ende als sise willen doen waken, so nemen si tsap van ruten, aysijn ende genciane, ende mingent over een, ende doent hem lopen in die oren, ende dan ontwaken si.’

Andere Middeleeuwse instellingen

Naast de Magdalena hadden we natuurlijk wel de ‘**tafels van de Heilige Geest**’. Deze werden ook wel ‘den disch’ genoemd, en waren van uit de middeleeuwen parochiale initiatieven. Met drie parochies te Poperinge, mogen we er dus van uitgaan dat er ook drie ‘dissen’ waren. De dismeesters stonden in voor de verdeling van de aalmoezen en droegen bij tot het onderhoud van de armen.

*Nog in 1810 werkte het Poperingse Weldadigheidsbureau – de voorloper van de Raad van het O.C.M.W. – met drie disgenoten – voor elke parochie in Poperinge dus 1 - die tevens de omhalingen deden in hun parochie en die eveneens het onderhoudsgeld voor de armen van hun parochie bedeedden.
Maar over deze disgenoten in de middeleeuwen is echter omzeggens niets geweten.*



Figuur 106: Selectie van de aangetroffen armenpenningen of noodmunten in de grachtvulling.



Ook de Normandiërs verdedigden hun regio tegen Lodewijk X

In de 'Kronyk van Vlaenderen van 580 tot 1467, Volume 1' staat er voor het jaar 1314:

... starf de coninc Philips de Schoene haestelyc sodner sijn sacramenten van der heyligher kercken te hebbene, ende Lodwyc sijn oudste sone wart te Riemen coninc gheconsacreert ende ghecroent.

Hij kreeg Vlaenderen van de kant van zijn moeder en hij kwam dan ook het jaar na zijn kroning naar Vlaenderen met drie 'heeren van volke' – 't is te zeggen met drie legers naar Vlaenderen.

Met één leger kwam hij richting Kortrijk waar hij zijn tenten en zijn paviljoenen liet opslaan. Uit het oosten kwam de graaf van Henegouwen met de Holanders en de Zeelanders en zij voeren de schelde op en het derde leger kwam in 'Westvlaenderen' – omme tlandt daer te roevne, te varene ende te destrueerne.

Dat was allesbehalve naar de zin van de Vlaamse graaf Robrecht.

De grave Robbrecht dede ondersouken aen den coninc Lodewijcwat hy Vlaenderen eesschende ware, dat hy sonder ontsegghen slupelinghe quame in Vlaenderen barren ende roeven, de coninc antwoordde dat de

*Vlaminghe der croenen van Vrankryke schuldich ende t'achter waren, van dat de pays gemaect was van den wyghe te Groeninghe over Cortryke, elcx jaers xm pond parisis – 10.000 pond parisis – starker munten, daer op de grave Robbrecht verantwoordde, hoe dat Duway ende Rycelle metten casselryen waren daer over gegeven in hostagien, ende dat hy den coninc niet sculdich en was ... **dan te doene manschip**, dwelke hy begherde te doene.*

14 mei Jaar 1315 – Acte in verband met het baljuwschap en het bestuur van Poperinghe
--

Acte compromissaire de l'abbé de Saint-Bertin au sujet du bailliage et de la mairie de Poperinghe.

16 mai 1315.

A tous chiaux ki ches presentes lettres verront et orront, Haxmas, par le souffrance nostre signeur abbes de le abeie de Saint-Bertin, en Saint-Omer, et li convents de ce mesme lieu, salus en Nostre Signeur. Comme noble femme me dame Marvie, femme mons. Gossewin de Laawe, chevalier, et messire Gossewin por le raison de ledite dame, se femme, liquele est heretiere de le baillie

et mayerie de le vile de Poperinghes, que ele tient en fief de nous et de no eglise, nient amarchier et apartir à nous et a no eglise, en plusieurs choses et en plusieurs cas, por le raison des dites baillie et mayerie, dont maintes fois est avenus, avient et puet avenir entre nous et no eglise dune part et aus dautre part grant debas et descors. Sachent tout que nous por nous et por no eglise, et ledite dame hietiere desdites baillie et mayerie, et messire Gossewins, comme maris et avoies de ledite dame et por lui mismes ensement, tant comme lui apartient et puet appartenir, avons por bien de pais et de concorde compromis et comprometons par le teneur et le vertu de ces presentes lettres de haut et de bas et du tout en tout, en nobles hommes et honnérables mons. Symon de Flechin dis Boulet, mons. Jehan de le Couture, signeur de Rebeke, chevalier, et discretes hommes Wautier de Canighem et William Deschmeu, escuiers, en le maniere que ledit arbitre, oies nos raisons et les raisons de ledite dame et de mons. Gossewin devant dit, puent dire leur sentence et leur arbitrage de tous les articles et de tous les cas, qui sont et puent estre entre nous et no partie contraire devant dite, et en puent par le vertu de cest present compromis faire boine declaration, boin accord et boin finement de haut et de bas, ensi comme il leur plaira et semblera mieux fait le lasiet; et nous abbes et convents devans nomme dune part et medame Marvie et messire Gossewins, dessusdis dautre part, connissons, que nous avons renonchiet et renonchons par foy et par soirement et sour le paine chi desous nommee a toutes ordenances, sentences une ou plusieurs dites ordenees et sentenciees ou prononchies par les devant dis arbitres ou amiables apaiseurs entre nous abbe et convent devant dit dune part et medame Marvie et mons. Gossewin devant dis dautre part, pordevant le date de ces presentes lettres, et puent dire ledit arbitre leur dit et leur arbitrage, toutes les fois que il leur plaira; et par tant de fois que il leur plaira, soit I jour de feste ou ouvraule, en estant et en seant en quelconque lieu il leur plaira, soit en eglise ou dehors, les parties presentes ou absentes, lune present et lautre absent; mais que nous et no contre partie soions apelle suffisamment; et doivent ledit arbitre dire leur dit et finer entierement dedens le jour de le feste S. Johan-Baptiste prochain avenir; et saucun foubte avoit en leur dit, si leur donnons nous pooir de desclarier toutes les fois quil leur plaira ledit terme durant; et avons promis nous et no contre partie devant dite et prometons par le vertu de ces presentes lettres a tenir fermement a tous jours mais, et a accomplir entierement tout che que li devant dit diront et sentencieront et definiront et ordeneront de haut et de bas, en tous les articles et

en tous les cas, qui sont et poent estre entre nous et no contre partie devant dite, et en cascun deus ausi, ainsi comme il samblera as dis arbitres miex fait que lasiet; et tout che nous et no contre partie devant dite avons promis et prometons par foy et par sairement a tenir et acomplir entierement, si comme dit, tout che que ledit arbitre diront et ordeneront es coses devant dites et en cascade de eles, sus le paine de cheune chens livres de parisis, lune moitie a paier a le partie qui tenra ledit desdis arbitres et lautre moitie au conte de Flandres, a tantesfies enkerroit en ledite paine quantes fies on ferait al en contre; lequelle paine encheuwe ou non et paie ou non, li dis et li arbirages des devantdis arbitres doit demourer et demoura tous jours fermes et estables; et por toutes ces coses tenir et acomplir, nous abbes et convents devantdis oblegons tous les biens de no eglise, moebles et non moebles, cateus et yritages, ou que il poront estre trouve; et nous Marie et Gossewins devant nomme toutes les coses devantdites et cascade de eles avons promis et prometons a tenir et a acomplir entierement par foy et par sairement et sus le paine devantdite, en toute le maniere que li devantdis abbes et convents lout promis a tenir et a emplir; et quant a che nous, nous obligons nos hoirs et tous nos biens moebles et non moebles, cateus et yritages ou que il poront estre trouve, et expressiaument le baillie et le mayerie de Poperinghes dessusdites.

En tesmoignage de cheu nous abbes et convents devantdit, et nous Marie et Gossewins dessus nomme, avons mis nos seaus a ches presentes lettres, donnees et faites lan Nostre Seigneur M. C. C. C. et quinze, le venredi prochain devant le Trinite a eure de prime ou la entour.

Arch. de l'État à Gand. Chart. du prieuré, etc., n. 27.
Imprimé par D'Hoor, op. laud., p. 144. HANNOOT, Les chartes de Saint-Bertin, t. II, p. 358.

Deze acte is ook afgedrukt in de studie van L. Gilliodts-Vanseveren – Coutumes de Poperinghe' uit 1902.

De Fransen worden verslagen - 1316

Mar de coninc by den fellen rade ende inghevene, hy wilde hebben de achterstellen van 10 jaren, ende oec de vorseide twee steden, ende aldus bestokede de coninc Vlaenderen an alle zyden, maer de schiplieden van Vlaenderen schoffierden 't heere - *het leger* - van den Hollanders, van de Zeelandes ende van den Heynuwiers - *Henegouwers*.

Soe dat de grave van Henegauwe by noede moeste vlien.

Van d'ander syde de grave Robbrecht schoffierde 't heere – het leger – van den coninc Lodewijc, met sinen Franssoyzen, soe dat de coninc by nachte bloe te Parijs, ende liet voer Cortryke sine vytaille, sijn tenten ende sijn pauwellioenen, ende de Franssoyzen, die in Westvlaenderen laghen, hoerende hoe dat de coninc ghevloghen was, sy braken op ende volgheden te Parijs wart.

Binnen den selven jare ware soe groet water dat alle de vruchten bedorven ende was sulc een dier tijdt dat wel dat derde van den volke staerf van hongere.

De coninc Lodewijc te Parijs sijnde, wart soe vergramdt op de Vlaminge dat hy alle de Vlaminghe dede bannen uut der croenen van Vrankeryke, alsoe wel de meesters, clerken ende scholieren, die te Parijs ter scholen laghen, als de sieke lieden, **ende hy dede, in den spyte van Vlaenderen, te Parijs verbarnen in een vier alle de lakenen die in**

Vlaenderen ghedrappiert waren, ende staerf cort dar naer sonder hoir, in 't jaer ons heeren M.CCC ende XVJ, ende Philips, sijn broedere, grave van Poytau wart ghecroent coninc van Vrankeryke.

Pilips de nieuwe koning van Frankrijk schakelde de paus in als bemiddelaar met Vlaenderen, wat in zou 1319 lukken, toen graaf Robrecht 'manschip' deed aan de Franse koning. Douai en Ryssel bleven echter in de handen van de Franse koning.

